

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

**Факультет культурології та соціальних комунікацій
Кафедра цифрових комунікацій та інформаційних технологій**

Дипломна робота

бакалавра

На тему:

«Публічна бібліотека як центр національно-патріотичного виховання»

Виконав:

здобувач 4 курсу бакалаврата

денної форми навчання

спеціальності 029 Інформаційна,

бібліотечна та архівна справа

Мотових В.С.

Науковий керівник: д. пед. н., проф.

Соляник А.А.

Рецензент:

Харків

2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ	
1.1. Поняття та значення національно-патріотичного виховання для розвитку особистості.....	6
1.2. Роль публічних бібліотек України в системі національно-патріотичного виховання.....	11
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ	
2.1. Основні форми та методи роботи публічних бібліотек щодо національно- патріотичного виховання молоді.....	14
2.2. Аналіз ефективності заходів публічних бібліотек у сприянні національно- патріотичному вихованню через культурно-просвітницькі ініціативи та взаємодію з громадськістю.....	21
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ	
3.1. Моделі національно-патріотичного виховання для впровадження в публічні бібліотеки.....	29
3.2. Інноваційні методи і технології національно-патріотичного виховання молоді в бібліотеках.....	33
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасних соціальних та політичних викликів важливою складовою національної стратегії є розвиток патріотизму серед молоді та інших верств населення. Одним із важливих інститутів, що може сприяти формуванню національної свідомості, є публічні бібліотеки. Вони мають значний потенціал для виконання функцій національно-патріотичного виховання громадян країни завдяки своїм потужним інформаційним ресурсам, кваліфікованому персоналу та можливостям організації широкого спектру культурно-освітніх заходів. Публічна бібліотека є місцем, яке не лише надає доступ до знань, але й сприяє формуванню духовних і культурних цінностей, національної ідентичності, а також розвитку громадянської свідомості. З огляду на виклики російсько-української війни, діяльність бібліотек України як центрів національно-патріотичного виховання молоді потребує ретельного дослідження і вдосконалення, що зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Сучасними вченими проаналізовано окремі аспекти національно-патріотичного виховання засобами освітніх технологій. Науковці І. Бевз [4], І. Бех [Ошибка: источник перекрёстной ссылки не найден], А. Бойко [5], П. Кононенко [19], А. Корнієнко [23], М. Стельмахович [24] та ін. розглядають національно-патріотичне виховання як «важливу складову сучасної української освітньої системи». Багато науковців вивчали поліфункціональність публічних бібліотек, зокрема й як центрів національно-патріотичного виховання.

Із досліджень останніх років варто відзначити працю Л. Кузнецової [26], в якій авторка вивчає та узагальнює «наслідки руйнувань і втрат публічних бібліотек під час повномасштабного вторгнення росії на територію України, застосовуючи ретроспективний та інформаційний методи дослідження».

Але, незважаючи на великий доробок учених, визначення ролі бібліотек у військово-патріотичному вихованні молоді під час повномасштабної російської

агресії проти України потребує подальших наукових досліджень, що зумовлює актуальність нашої наукової розвідки. Останнім часом з'являються нові виклики щодо необхідності підвищення ролі публічних бібліотек у вихованні патріотизму та національної свідомості серед молоді, що суттєво актуалізує проблематику кваліфікаційної роботи.

Метою дослідження є розроблення теоретико-методичних засад підвищення ефективності діяльності публічних бібліотек України як центрів національно-патріотичного виховання.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- дослідити сутність і значення національно-патріотичного виховання для розвитку особистості;
- визначити роль публічних бібліотек України в системі національно-патріотичного виховання;
- оцінити основні форми та методи роботи публічних бібліотек щодо національно-патріотичного виховання молоді;
- проаналізувати ефективність заходів публічних бібліотек у сприянні національно-патріотичному вихованню через культурно-просвітницькі ініціативи та взаємодію з громадськістю;
- розглянути моделі національно-патріотичного виховання для впровадження в публічні бібліотеки;
- дослідити інноваційні методи і технології національно-патріотичного виховання молоді в бібліотеках.

Об'єкт дослідження — діяльність публічних бібліотек України як центрів національно-патріотичного виховання громадян.

Предмет дослідження — система заходів з організації національно-патріотичного виховання молоді в публічних бібліотеках України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані системний підхід, методи аналізу, синтезу, порівняння, контент-аналіз офіційних сайтів та звітів про роботу публічних бібліотек України, а також соціологічні методи (опитування, інтерв'ювання).

Наукова новизна полягає у визначенні місця та обґрунтуванні ролі публічних бібліотек як центрів національно-патріотичного виховання молоді, в розробленні теоретико-методичних засад підвищення ефективності їх діяльності в цій сфері.

Практична значущість результатів дослідження полягає в можливості застосування розроблених рекомендацій для підвищення ефективності роботи публічних бібліотек у напрямку національно-патріотичного виховання, що сприятиме збереженню та розвитку національних традицій, патріотизму та формуванню культурної ідентичності.

Структура дослідження. Основний текст роботи складається з 35 сторінок, включаючи 4 таблиці, 3 рисунки та 3 додатки. Список використаних джерел містить 53 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

1.1. Поняття та значення національно-патріотичного виховання для розвитку особистості

Національно-патріотичне виховання є фундаментальною складовою державної і суспільної діяльності, яка спрямована на формування національної свідомості, укоріненої в цінностях любові до Батьківщини, свободи, єдності та гідності. Воно відіграє вирішальну роль у розвитку української ідентичності та зміцненні суспільної єдності, особливо в умовах сучасних викликів, зокрема воєнних дій.

Дослідження цього явища в Україні пройшло кілька ключових етапів. У другій половині ХХ століття увага приділялася формуванню громадянського патріотизму та національної свідомості в контексті боротьби за незалежність. У період з 2002 до 2017 року акцент зосереджувався на аналізі процесів становлення національної ідентичності в умовах зміцнення державності. Починаючи з 2017 року, національно-патріотичне виховання увійшло в нову фазу, що характеризується впровадженням інноваційних підходів та адаптацією до викликів, які постали через повномасштабну агресію росії.

В умовах воєнного конфлікту це виховання стало не лише механізмом згуртування суспільства, але й важливим засобом мобілізації населення для відстоювання незалежності країни. Його завданням є не лише формування національної гордості та патріотизму, а й підготовка громадян до активної участі в суспільному житті, розвитку соціальної стійкості та відновлення української культури й традицій.

Таким чином, національно-патріотичне виховання є динамічною складовою суспільного розвитку, яка відповідає потребам часу. Воно сприяє

формуванню свідомих і відповідальних громадян, здатних зберігати та примножувати національні цінності, водночас адаптуючи їх до сучасних викликів і прагнень українського суспільства (табл. 2.1).

Для ефективного дослідження проблеми національно-патріотичного виховання важливо звернути увагу на кілька ключових напрямків. До них належать: розширення сфери використання української мови, збільшення частки україномовної інформаційної та культурної продукції, а також сприяння більшому усвідомленню українцями своєї національної приналежності, особливо серед молоді та дітей. Іншими важливими напрямками є підвищення якості та кількості культурних продуктів, спрямованих на національно-патріотичне виховання, а також активізація соціальної реклами, яка популяризує патріотичні цінності.

Таблиця 1.1

Етапи дослідження національно-патріотичного виховання в Україні

Етап	Часовий період	Характеристика етапу
Перший етап	Друга половина XX століття — початок XXI століття	Зростання інтересу до національних і патріотичних цінностей в умовах боротьби за незалежність України. Формування громадянського патріотизму та національної самосвідомості.
Другий етап	2002-2017 роки	Поглиблений аналіз проблеми національно-патріотичного виховання після здобуття незалежності України. Активний розвиток нових методологічних підходів до вивчення цієї проблеми.
Третій етап	2017 — до сьогодні	Синтез різноманітних дослідницьких підходів, впровадження інноваційних методик та технологій у розвитку національно-патріотичного виховання. Внесок науковців педагогіки, психології та гуманітарних наук.

Джерело: [19]

Крім того, значущим є проведення конкурсів та заходів для підтримки проектів національно-патріотичного виховання. На думку українських науковців, таких як А. Вихрущ, С. Дем'янчук, О. Карпенко, М. Качур, Л. Кулішенко, В. Тернопільська та ін. [6], «виховання патріотизму, поваги до Конституції України та її законів, відповідальності за долю держави, готовності до її захисту та відданості європейським цінностям є основою формування свідомого громадянина».

Питання національно-патріотичного виховання постійно перебуває в центрі уваги вітчизняних дослідників. У сучасних наукових працях патріотичне виховання визначається як «процес формування розуміння особистістю свого зв'язку з історією, традиціями та культурною спадщиною українського народу, розвитку любові до Батьківщини та відповідальності за її добробут і майбутнє. Тлумачний словник української мови трактує патріотизм як «любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, готовність приносити жертви і здійснювати подвиги заради нього» [39].

У словнику зазначено, що «національно-патріотичне виховання охоплює як національні, так і патріотичні аспекти» [39]. Для ефективного розуміння цієї теми важливо визначити сутність понять «нація» і «патріотизм», оскільки вчені виокремлюють як патріотичні, так і національні почуття як складові цілісної ідентичності громадянина.

Хоча в Конституції України немає безпосереднього згадування національно-патріотичного виховання, стаття 11 чітко зазначає: «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Це є пріоритетним напрямом діяльності держави та суспільства» [21, ст. 14].

Важливим етапом у систематизації цієї теми стало прийняття 5 червня 2009 р. Концепції національно-патріотичного виховання учнівської молоді, яка «визначає основні напрями розвитку національно-патріотичного виховання. Одним із ключових пріоритетів є формування національної свідомості та громадянської відповідальності за майбутнє України, а також підвищення правової та політичної культури особистості через громадянсько-правове виховання» [22].

Національно-патріотичне виховання реалізується в рамках загальної концепції національного виховання. Визначення, наведене в «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української держави», охоплює патріотичне виховання як процес формування особистості,

яка володіє високою громадянською відповідальністю, інтелектуальними, творчими та духовними якостями, а також родинно-патріотичними почуттями, працелюбністю, економічною кмітливістю та ініціативністю [16, с. 6].

У «Стратегії національно-патріотичного виховання», затвердженій 18 травня 2019 р. [38], визначено його «основні пріоритети та напрями, зокрема зосередження на розвитку відповідних державних і суспільних інституцій та забезпеченні змістовного наповнення національно-патріотичного виховання. Це передбачає формування національно-культурної громадянської ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та примноження суспільних, державних і духовних цінностей українського народу, а також готовність громадян до захисту незалежності та територіальної цілісності України».

Основними складовими системи національно-патріотичного виховання, як зазначено в Стратегії, є громадянсько-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання та духовно-моральне виховання. Це важливий напрям діяльності держави та суспільства, спрямований на формування національної свідомості, яка базується на національних цінностях, таких як ідентичність, свобода, єдність і гідність. Вітчизняні науковці (О. Любар, В. Мацюк, В. Пугач, М. Стельмахович, Д. Федоренко, М. Чепіль та ін.) підкреслюють, що «виховання патріотизму, поваги до Конституції та законів України, громадянської активності, відповідальності за майбутнє держави, готовності до захисту її незалежності та територіальної цілісності, а також засвоєння європейських цінностей є основними аспектами національно-патріотичного виховання серед дітей та молоді» [24; 39].

Вчені, які досліджують національно-патріотичне виховання, наголошують на важливості формування українського патріота, який є підготовленим до життя, має високу національну свідомість і здатен зробити свій внесок у побудову демократичного громадянського суспільства, заснованого на принципах демократії, толерантності та дотриманні прав людини.

Патріотизм можна визначити як відданість принципам справедливості, честі, свободи та правди. Сучасні дослідження вчених надають глибше тлумачення цього поняття. О. Бойко акцентує увагу на важливості національно-патріотичного виховання як «засобу формування національної самосвідомості та громадянської відповідальності серед молоді. Він підкреслює, що таке виховання має сприяти розвитку патріотичних почуттів до рідної землі та бажанню активно долучатися до суспільного будівництва» [5].

П. Кононенко та Т. Кононенко звертають увагу на «роль національно-патріотичного виховання в контексті громадянського виховання, наголошуючи, що воно має сприяти формуванню громадян із високою національною свідомістю та готовністю захищати свою країну» [19]. Кожен з цих науковців розглядає національно-патріотичне виховання з різних аспектів, однак вони єдині в тому, що цей процес має сприяти формуванню громадян із високим рівнем національної свідомості, готових служити своїй країні та розвивати українську ідентичність.

Позитивним аспектом особистісного самовизначення патріота є здатність самостійно формувати систему цінностей, що дозволяє приймати рішення в різних сферах життєдіяльності. Дослідниця демонструє тісний зв'язок між національно-патріотичним вихованням та особистісним самовизначенням [6, с. 131]. Цінності та громадянська свідомість формуються під впливом героїчної боротьби українського народу за суверенітет, свободу та єдність.

Сучасні науковці, зокрема О. Антонова та А. Корнієнко, досліджують патріотичне виховання серед старшокласників [11, с. 205]. Вони наголошують, що «національно-патріотичне виховання учнів має на меті захист національних інтересів держави, сприяння духовному оздоровленню нації, формуванню громадянського суспільства, а також трансформації громадянської свідомості, моральної та правової культури особистості, розвитку національної самосвідомості, що базується на пріоритеті прав людини».

1.2. Роль публічних бібліотек України в системі національно-патріотичного виховання

Публічні бібліотеки завжди виконували роль важливих центрів духовного, культурного та інтелектуального розвитку. Поєднуючи збереження традицій з впровадженням сучасних організаційних форм, методів, підходів і засобів роботи, вони продовжують залишатися ключовими інститутами у процесі формування та утвердження української національної та громадянської ідентичності, розвитку оборонної свідомості, громадянської стійкості, а також у забезпеченні соціальної активності і відповідальності. Публічні бібліотеки сприяють підготовці громадян до активного виконання своїх громадянських та конституційних обов'язків, зокрема в контексті захисту національних інтересів, державної незалежності та територіальної цілісності України, на основі загальнодержавних (національних) цінностей.

Для нас важливим є також розуміння національно-патріотичного виховання за визначенням О. Вишневського, яке ґрунтується на «прив'язаності до конкретної географічної місцевості, де людина народилася, з урахуванням рельєфу, навколишнього середовища та клімату» [9]. Результати дослідження «Виховання громадянина» підкреслюють, що політико-ідеологічне мислення є основою формування патріотичних почуттів. Політичне мислення дозволяє розкрити глибинне значення дій і явищ у внутрішніх справах держави. Повага до державної мови та підвищення її престижу серед громадян є важливими елементами національно-патріотичного виховання в сучасному освітньому середовищі.

І. Грищенко наголошує, що «національно-патріотичне виховання повинно бути організоване так, щоб сприяти розвитку приємних переживань та відповідної поведінки, що спонукатиме до глибшого осмислення національної ідеології та патріотизму» [10]. М. Стельмахович, аналізуючи цей процес, зазначає, що «особистість поглинає народний досвід, культуру та поведінку в міру свого духовного та інтелектуального розвитку, отримуючи ці знання через

освітні та виховні інституції. Діти та молодь мають отримати всебічне розуміння свого народу, його історії, етичних норм і моральних цінностей, а також вчинків минулого, які надихатимуть на активну участь у відродженні та розбудові незалежної України» [24].

Патріотизм також відіграє значну роль у формуванні характеру людини, відображаючи її прагнення до свободи, правди та постійності. В кінці грудня 2022 р. було ухвалено Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». Цей закон визначає основні цілі, завдання, принципи та напрями державної політики у сфері зміцнення української національної та громадянської ідентичності як важливого елементу національної безпеки України.

Він гарантує участь громадян України, закордонних українців, громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства у процесі її реалізації, а також встановлює повноваження органів державної влади і місцевого самоврядування у цій сфері.

Національні інтереси України та політичні цілі сучасного державотворення визначають вимоги до національно-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти. Патріотизм розглядається як соціально-психологічне та моральне почуття, яке проявляється у відданості та любові до Батьківщини, готовності захищати її від зовнішніх і внутрішніх загроз. Національно-патріотичне виховання включає громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання, що є пріоритетними напрямками діяльності держави та суспільства у формуванні національної свідомості на основі національних цінностей.

Таким чином, сучасні бібліотеки мають значну роль у національно-патріотичному вихованні молоді, застосовуючи різноманітні форми діяльності — від книжкових виставок і анонсів — до онлайн-квестів, майстер-класів, зустрічей з ветеранами, істориками, письменниками, психологами та організації добровільних заходів.

Національно-патріотичне виховання відіграє ключову роль у формуванні громадянської свідомості та національної ідентичності. Його основою є любов до рідної країни, готовність долати виклики задля її розвитку та збереження незалежності. Цей аспект виховання має значення не лише для зміцнення єдності українського народу, а й для підвищення обізнаності про досягнення видатних діячів української історії в різних сферах, що сприяє гордості за свою державу.

Проте важливо враховувати, що патріотичне виховання не може зводитися виключно до військової тематики. Молодь повинна глибше пізнавати багатство української культури та історії, що допоможе формувати всебічно розвинену особистість. Використання сучасних форм, таких як мультфільми, фільми чи інші візуальні засоби, має враховувати вікові особливості аудиторії, забезпечуючи емоційний і пізнавальний баланс.

У складних умовах воєнного часу особливо важливими є ініціативи, спрямовані на підтримку психоемоційного стану громадян. Зустрічі з психологами, спрямовані на допомогу у подоланні стресу, втрат і адаптації до нових реалій, мають стати частиною патріотичного виховання. Це дозволяє гармонійно поєднувати розвиток національної свідомості з турботою про психічне здоров'я населення.

Водночас патріотизм має уникати крайнощів у формі надмірного національного егоїзму, який може негативно впливати на соціальні відносини всередині країни та її міжнародний імідж. Зміст національно-патріотичного виховання повинен відповідати сучасним потребам суспільства, враховуючи як національні пріоритети, так і глобальні виклики. Це виховання, адаптоване до змін, сприяє формуванню активних, свідомих і відповідальних громадян.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

2.1. Основні форми та методи роботи публічних бібліотек щодо національно-патріотичного виховання молоді

Національно-патріотичне виховання має на меті формування в дітей та молоді політичної культури, заснованої на ключових суспільних цінностях, таких як відданість Батьківщині, повага до державних символів, законів і Конституції. Це виховання сприяє інтеграції різних етнічних груп у єдину українську державу через розвиток громадянського патріотизму, що поєднує любов до країни з готовністю захищати її від внутрішніх і зовнішніх загроз. У цьому контексті патріотизм виступає не лише емоційним, а й раціональним явищем, що формує відповідальних громадян, які протидіють несправедливості й деструктивним проявам у суспільстві.

Сучасні бібліотеки відіграють значну роль у процесі національно-патріотичного виховання, пропонуючи широкий спектр заходів для різних вікових категорій. Вони сприяють збереженню національної пам'яті, популяризації української мови як культурного коду, формуванню правової культури та поширенню моральних цінностей. Зокрема, бібліотеки організовують акції на підтримку Збройних сил України, такі як виготовлення сувенірів для військових, збори пластикових кришечок для протезів пораненим, а також вшанування пам'яті жертв історичних трагедій, що об'єднує громадян довкола спільних ідеалів і цінностей.

Таким чином, національно-патріотичне виховання є потужним інструментом для формування єдності, зміцнення національної ідентичності та розвитку громадянської відповідальності. Воно спирається на багатогранність української культури й історії, поєднуючи традиції з актуальними викликами

сучасності. Цей процес забезпечує не лише збереження історичної спадщини, але й виховання покоління, готового будувати справедливе, моральне та демократичне суспільство.

У бібліотеках традиційно проводяться заходи з патріотичного виховання, зокрема книжкові виставки, присвячені державним святкам та важливим подіям. Серед них: 14 жовтня — День захисників і захисниць України, 6 грудня — День Збройних сил України, 24 серпня — День Незалежності України, 28 червня — День Конституції України, 8 травня — День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років. Ці заходи є важливим інструментом для ознайомлення з національними святами та можливістю активно брати участь у них. Окрім того, значну роль у патріотичному вихованні відіграють зустрічі з українськими захисниками, політиками, істориками, волонтерами, а також письменниками, твори яких пропагують українську культуру та державність.

Сучасним ефективним інструментом для патріотичного виховання є соціальні мережі, зокрема Instagram, Facebook і TikTok, оскільки молодь проводить значну кількість часу в цих платформах. Зважаючи на популярність TikTok та Instagram, поширення патріотичного контенту через ці платформи є надзвичайно доцільним. Тому проведення онлайн-квестів, конкурсів та розіграшів призів серед молоді є важливим способом залучення до патріотичних заходів [43]. Важливо, щоб такі заходи мали різноманітні форми, охоплюючи військово-патріотичні, громадянсько-патріотичні, героїко-патріотичні та національно-патріотичні теми.

Сучасне суспільство все більше погоджується з тезою Е. Бернейса, що пропаганда значною мірою формує світогляд і пронизує всі аспекти людського життя. У цифрову епоху вона впливає на широкий спектр процесів, надаючи тим, хто її використовує, значну владу. Цю силу добре усвідомлюють тоталітарні режими, які, об'єднуючи пропаганду з ідеологією, створюють вигідні для себе моделі реальності. Г. Почепцов описує цей процес як «метапропаганду», яка є більш складною формою впливу. Для ефективної

протидії сучасній пропаганді, зокрема через бібліотечні заклади, необхідно досягнути її характерні риси. Як зазначав Г. Лассвелл, пропаганда зазвичай спрямовується на підтримку дипломатичних союзників і протидію ворогам, використовуючи оновлені підходи й джерела правди, що відповідають сучасним реаліям.

Також, за дослідженнями Ільницького та ін. [19], пропаганда ґрунтується на науковому аналізі психологічних і соціологічних закономірностей, зокрема через вивчення повсякденного життя громадян, створення системи правил і обов'язкову перевірку їхньої ефективності.

Зазначені механізми були використані російською пропагандою, що проявилось у трьох ключових аспектах.

По-перше, це маніпуляція історичними фактами для створення власних міфів і концепту «русского мира», який поєднує імперські та комуністичні наративи. По-друге, пропаганда формує «символіку війни», спрямовану на героїзацію насильства, як-от використання «георгіївської стрічки» у нових смислових контекстах, а також виробництво медіа-контенту, що звеличує «подвиги російських солдатів».

По-третє, особливу увагу приділено дегуманізації ворога, зокрема українців, через заперечення їхнього права на незалежну державність, спотворення української культури та ототожнення громадських і політичних діячів із «нацистами» [19, с. 53–54]. Ці аспекти демонструють складність та багатогранність сучасної пропаганди, що робить її одним із головних викликів інформаційної безпеки, який вимагає системного аналізу та стратегічного реагування.

Основною метою російської пропаганди є підірив довіри населення до української держави, її інституцій та обороноздатності, а також створення соціальних і регіональних конфліктів задля дестабілізації суспільства. Це включає дискредитацію НАТО та ЄС і формування позитивного образу Росії в свідомості українців. Для досягнення цих цілей російські пропагандисти активно застосовують різноманітні методи, серед яких використання

епізодичних доказів, апеляція до «авторитетних свідчень», поширення неправдивих звинувачень («гнилий оселедець») та вірусних повідомлень у соціальних мережах і месенджерах, а також залучення ресурсів російської православної церкви [31, с. 50].

Російська пропаганда функціонує як складний інструмент політичної технології та важливий компонент військової доктрини, що ґрунтується на радянських напрацюваннях і водночас використовує більш агресивні наративи в сучасному інформаційному просторі. У цьому контексті одним із ключових завдань публічних бібліотек є забезпечення інформаційної гігієни та захисту інформаційного простору держави.

Багато зарубіжних дослідників, зокрема Х. Реверс, Л. Корухо та М. Коннор Салліван, наголошують на ролі бібліотечних фахівців як перевіряльників фактів (fact-checkers). Вони відіграють важливу роль у боротьбі з фейковими новинами, оскільки сприяють рівному доступу до достовірної інформації, водночас акцентуючи на необхідності критичного й незалежного мислення як основи демократичного суспільства. У цифрову епоху, коли інформаційний потік постійно зростає, бібліотекарі дедалі більше виступають у ролі просвітників, відповідальних за розвиток інформаційної грамотності серед населення [47].

Інформаційна грамотність у поєднанні з критичним мисленням є дієвим інструментом у боротьбі з дезінформацією. Бібліотекарі, володіючи відповідними компетенціями, допомагають користувачам опанувати навички перевірки достовірності джерел, критичного аналізу контенту та розпізнавання маніпуляцій у соціальних мережах [48]. Як зазначають С. Вейд і Дж. Хорнік [], бібліотечні працівники покликані навчати своїх користувачів самостійно оцінювати якість інформації, формуючи суспільство, здатне протидіяти фейковим наративам.

Для ефективного аналізу інформації та визначення її достовірності необхідно використовувати чіткі критерії та питання. Наприклад: чи можна ідентифікувати автора? Чи є автор надійним джерелом? Які докази

підтверджують тези статті? Якими критеріями користуємося для оцінки джерела? [].

Українські дослідники А. Ржеуський та Н. Кунанець виокремили ключові аспекти стратегій інформаційної безпеки, які впроваджуються університетськими бібліотеками [35]. Вони включають забезпечення безпечного онлайн-обслуговування, контроль достовірності інформації, управління контентом у соціальних мережах, де бібліотекарі виступають «інформаційними воротарями», адміністрування спільнот у месенджерах, а також організацію віртуальних турів бібліотечними фондами.

Для підвищення рівня інформаційної безпеки автори рекомендують застосовувати низку практик, таких як шифрування даних, регулярне оновлення паролів, перевірка безпеки зовнішніх сервісів, резервне копіювання даних, а також захист баз даних від несанкціонованого доступу. Особливе значення має підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, яке включає навчання основам інформаційної безпеки, організацію семінарів і тренінгів [35].

Ці заходи стосуються й публічних бібліотек, які виконують важливу роль у медіаосвіті та формуванні критично мислячих медіапросьюмерів, що є ефективним інструментом у протидії дезінформації. У цьому напрямі створено низку проєктів, серед яких «Fake X», «StopFake», «Новинна грамотність», «Фактчек: Довіряй-перевіряй», «Медіаграмотність: практичні навички» та інші. Ці ініціативи реалізовані завдяки співпраці Української бібліотечної асоціації, Академії української преси, VoxCheck, IREX, EdEra та інших організацій, які активно працюють над поширенням медіаграмотності серед громадян [25].

30 вересня 2022 року, у Всеукраїнський день бібліотек, виконавча директорка Благодійного фонду «Бібліотечна країна» Л. Шум підкреслила, що в умовах війни українські бібліотеки мають стати «міцним інформаційним тилом» та освітнім центром, який забезпечує стійкий комунікаційний зв'язок із аудиторіями [10]. Ця трансформація підкреслює роль бібліотек як надійних осередків інформаційної безпеки та медіаосвіти.

Під поняттям «тил» маються на увазі не лише функції консультативних і волонтерських центрів, гуманітарних штабів (як у випадку з Полтавською обласною науковою універсальною бібліотекою імені Котляревського та Львівською обласною бібліотекою для юнацтва), центрів психологічної підтримки, а й інформаційно-аналітичних осередків, які протидіють російським фейкам та заохочують своїх відвідувачів до дотримання інформаційної гігієни. Приведемо кілька прикладів, що підтверджують це. З початку війни бібліотекарі Виноградівської публічної бібліотеки (Закарпатська область) одними з перших серед пріоритетів визначили захист інформаційного простору, зокрема боротьбу з дезінформацією, фейками та кіберзагрозами, що в поєднанні з наданням емоційно-психологічної підтримки внутрішньо переміщеним особам і місцевим жителям громади відіграло важливу стабілізуючу роль.

Бібліотечні працівники створили інформаційні стенди «Бібліотека інформує» та «Це повинен знати кожен», підготували роздаткові інформаційні матеріали, зокрема на теми «Які заходи передбачає воєнний стан», «Онлайн-сервіси для пошуку допомоги під час війни», «Тримай в безпеці свої пристрої», «Як вберегти себе від фішінгових атак», «Як захистити свої акаунти», а також тематичну презентацію «Ваш помічник на випадок надзвичайної ситуації» та мультимедійний інформакцент «Інформаційна війна: як протидіяти дезінформації та боротися з фейками» [7].

З початком повномасштабної війни бібліотеки України стали важливими осередками інформаційної безпеки, спрямованої на боротьбу з дезінформацією та підтримку громадян у складних умовах. Зокрема, на сторінках блогу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого публікується виключно перевірена інформація, що включає офіційні джерела, рекомендації та попередження щодо кіберзагроз і дезінформації. Такий підхід сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян та їхньої захищеності в інформаційному просторі.

Уроки медіаграмотності, організовані бібліотечними фахівцями, наприклад, директоркою централізованої бібліотечної системи Хмельницької громади Тетяною Козицькою, демонструють важливість навчання громадян критично сприймати інформацію в умовах війни. Трансляція цих ініціатив на центральних телеканалах України підкреслює їхню суспільну значущість. Водночас бібліотекарі, як-от директорка Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки Наталія Тітова, закликають колег активно протидіяти російській пропаганді та поширювати правдиву інформацію про воєнні злочини, сприяючи формуванню об'єктивної картини подій: «...Кожна інформація, кожна фотографія повинна переконати світ у їх злочинах проти людства. Хай земля горить під ногами наших ворогів! А ми стоїмо на своїй землі, і перемога буде за нами!» [27].

Д. Захарченко в аналізі діяльності публічних бібліотек Полтавщини в умовах війни відзначає, що бібліотеки регіону займаються не лише волонтерською діяльністю та організацією бібліотечних послуг, а й ініціативним фондуванням (збиранням документів, свідчень та фактів про воєнні дії і злочини, що в майбутньому стануть основою для документальних колекцій), інформаційно-просвітницькою роботою, захистом інформаційного простору та наданням онлайн-підтримки, включаючи організацію лекцій із психологічної підтримки та медичних тренінгів [17].

Отже, бібліотекарі виконують важливу роль у викритті фейкових новин, здійсненні інформаційної аналітики, навчанні інформаційній гігієні, цифровим технологіям та стають провайдерами достовірної інформації та офіційних новин [17, с. 75].

Таким чином, в умовах російсько-української війни публічні бібліотеки України зіткнулися з низкою нових викликів, серед яких особливо важливим є поширення російської пропаганди та проросійських наративів у вітчизняному інформаційному просторі. Для того, щоб публічні бібліотеки стали надійним «інформаційним тилом», вони повинні вдосконалювати методи боротьби з

дезінформацією, використовуючи кращі міжнародні практики у сфері протидії пропаганді.

2.2. Аналіз ефективності заходів публічних бібліотек у сприянні національно-патріотичному вихованню через культурно-просвітницькі ініціативи та взаємодію з громадськістю

Українські бібліотекарі у складних умовах повномасштабного вторгнення російської федерації докладають усіх зусиль для збереження історичної пам'яті нашого народу, щоб передати її прийдешнім поколінням. Бібліотеки, як найдоступніші культурно-освітні інституції, опинилися під систематичними атаками ворога, оскільки їх знищення є частиною стратегії агресора, спрямованої на руйнування національної пам'яті й формування альтернативного історичного нарративу. За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, станом на січень 2024 року значних руйнувань зазнали понад 700 бібліотек, серед яких національні, університетські та публічні книгозбірні. Особливо важкі втрати спостерігаються серед публічних бібліотек: понад 130 з них зруйновані повністю, а ще близько 750 потребують капітального ремонту [28].

Фонди українських бібліотек постраждали як через прямі обстріли, так і внаслідок пожеж, затоплень та цілеспрямованого вилучення української літератури загарбниками. Втрачено понад 1,5 мільйона видань, і ця цифра постійно зростає [11]. Значних руйнувань зазнали бібліотеки Києва, Харкова, Херсона та Чернігова, деякі з яких втратили свої фонди повністю. Водночас громади, які мають ресурси, активно відновлюють роботу книгозбірень: 156 публічних бібліотек уже функціонують у відремонтованих приміщеннях, тоді як інші адаптують свої послуги під нові реалії, використовуючи для цього тимчасові приміщення [11].

Масштабні руйнування бібліотек, які відбуваються на тлі цілеспрямованого знищення культурної спадщини України, підкреслюють серйозність загрози для національної ідентичності. Проте зусилля бібліотекарів, громад і держави зберігати знання та адаптувати культурну діяльність у надзвичайних умовах є свідченням стійкості й незламності української культури.

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації українські бібліотеки зіткнулися з надзвичайними викликами, що включають руйнування будівель, втрату фондів і матеріально-технічної бази, евакуацію персоналу та відсутність відвідувачів. Попри це, бібліотечна спільнота демонструє неймовірну стійкість, адаптуючи свою діяльність до нових реалій і змінюючи пріоритети. У Харкові, наприклад, бібліотека продовжує роботу в метро, що стало символом незламності [43].

Проект «Бібліотеки Харківщини в умовах воєнного стану» сприяє документуванню важливих подій під час війни, зокрема руйнувань бібліотечних та культурних об'єктів на Харківщині (Додаток А) (рис. 2.1).

Мета	<ul style="list-style-type: none"> • Інформування про роботу бібліотек Харківської області в період воєнного стану, документування руйнувань бібліотечних будівель та об'єктів культурної спадщини, консолідація зусиль для підтримки громадськості.
Тривалість	<ul style="list-style-type: none"> • Лютий 2022 року – донині
Організатори	<ul style="list-style-type: none"> • Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, Харківське обласне відділення ВГО Українська бібліотечна асоціація
Інструменти	<ul style="list-style-type: none"> • Електронне видання «OSINT-розвідка на основі відкритих джерел», віртуальний ресурс на Google-сайті «Хронологія бібліотечного спротиву», збирання інформації через методологію OSINT-розвідки
Цільова аудиторія	<ul style="list-style-type: none"> • Широка громадськість, дослідники, бібліотеки, культурні установи
Учасники	<ul style="list-style-type: none"> • Бібліотекарі, журналісти, науковці, університетські спільноти
Додаткові ініціативи	<ul style="list-style-type: none"> • Координація з проектами «Архівування документів про війну» та «Збережіть українську культуру», сприяння відновленню бібліотек та культурної спадщини

Рис. 2.1. Опис мультиплатформного проекту «Бібліотеки Харківщини в умовах воєнного стану»

Джерело: систематизовано автором

Завдяки використанню методології OSINT-розвідки, проект дозволяє зібрати інформацію з відкритих джерел, що забезпечує доступ громадськості до достовірних даних. Це допомагає зберегти важливі свідчення та підтримує культуру у часи війни. Проект активно підтримує бібліотеки і культурні інституції в умовах агресії, залучаючи до співпраці різні організації та спеціалістів. Зокрема, участь у проекті допомагає відновлювати бібліотечні фонди та зберігати культурну спадщину для майбутніх поколінь.

Поетичний проект «Харківщина: поезія днів і ночей війни» є важливим інструментом для збереження літературних свідчень про події війни. Поезія в рамках цього проекту відображає глибокі емоції та реалії війни, водночас

даючи можливість поетам Харківщини висловити свої переживання та бачення через слово. Цей проєкт сприяє підтримці творчості в умовах війни, а також залучає громадськість до обговорення війни через літературні твори. Публікація віршів на платформах бібліотеки дозволяє поширити ці твори серед ширшої аудиторії та сприяти культурному обміну на глобальному рівні.

Проект	•Поетичний проєкт «Харківщина: поезія днів і ночей війни»
Мета	•Зберігання свідчень про війну через поезію, підтримка поетів Харківщини, поширення знань про війну через поетичні твори, що відображають реалії та дух часу.
Ініціативи	•Публікація віршів на сайті та в соцмережах бібліотеки, участь поетів Харківщини
Цільова аудиторія	•Поети, шанувальники літератури, громадськість
Кількість авторів	•60 авторів (станом на червень 2024 року)

Рис. 2.2. Опис поетичний проєкту «Харківщина: поезія днів і ночей війни»

Джерело: систематизовано автором

Проект «Об'єднання громади: навчальні та інтеграційні програми для ВПО у Харкові» став важливим кроком у підтримці внутрішньо переміщених осіб. Програма надає можливості для навчання базовим комп'ютерним навичкам, що важливо для адаптації в нових умовах (табл. 2.1). Крім того, проєкт включає різноманітні культурні та соціальні заходи, що сприяють інтеграції ВПО до місцевої громади. Це допомагає зміцнити соціальні зв'язки, підтримувати дружнє середовище та сприяти професійному розвитку внутрішньо переміщених осіб, що є важливим для їх подальшої адаптації та успішної інтеграції в суспільство.

Таблиця 2.1

Опис проєкту «Об'єднання громади: навчальні та інтеграційні програми для ВПО у Харкові»

Проект	Проект «Об'єднання громади: навчальні та інтеграційні програми для ВПО у Харкові»
Мета	Навчання ВПО базовим навичкам роботи з комп'ютером для підвищення спроможності знайти роботу та отримати допомогу.
Тривалість	3 2016 року
Організатори	Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, Агентство США з міжнародного розвитку USAID
Активності	Навчальні програми, культурні та інформаційні заходи, майстер-класи, літературні вечори, кінопокази, клуби за інтересами
Цільова аудиторія	ВПО та мешканці Харкова
Вплив	Підвищення соціальної згуртованості, покращення якості життя, професійне зростання ВПО

Джерело: систематизовано автором

На Миколаївщині під час окупації та обстрілів бібліотекарі активно використовували соціальні мережі, поширюючи офіційну інформацію, освітні матеріали, адреси укриттів і благодійних організацій. Завдяки ініціативам із популяризації української культури та правдивої історії, створювалися літературно-мистецькі проекти, флешмоби та конкурси [1].

Особливу увагу привертає діяльність Музею української книги при Одеській обласній універсальній науковій бібліотеці імені М. С. Грушевського. Від початку війни музей став важливим центром збереження та популяризації української культури, доводячи, що Одеса завжди була частиною українського простору. Тут організуються історико-патріотичні заходи, спрямовані на протидію російській пропаганді [2].

Крім того, в Україні набуває популярності метод усної історії, що дозволяє документувати події війни через індивідуальні свідчення. Цей підхід дає змогу вивчати історію з перспективи пересічних громадян, формуючи багатовимірний погляд на події. Усе це свідчить про те, що навіть у найскладніших умовах бібліотеки не лише зберігають свою роль як осередки знань і культури, а й стають важливими елементами національного спротиву.

Документування наслідків військової агресії є одним із ключових напрямів роботи публічних бібліотек, спрямованим на збереження історичної пам'яті українського народу. Одним із прикладів цієї діяльності є проект «Галерея історій», який реалізує Громадське об'єднання «Запорізька

бібліотечна асоціація» у співпраці із Запорізькою обласною універсальною науковою бібліотекою та обласною державною адміністрацією (Додаток Б).

Цей проєкт, підтриманий Європейським Союзом у межах ініціативи «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства України», спрямований на фіксування життєвих історій, які стають джерелами усної історії [12].

Інспірований американським проєктом StoryCorps, «Галерея історій» розпочала свою діяльність із запису інтерв'ю з ветеранами АТО та ООС. Як зазначають Т. Палівода, І. Павленко, О. Литвак і Г. Мацієвська [33], ці історії про досвід війни, переживання та емоції допоможуть у майбутньому краще зрозуміти учасників російсько-української війни, а також стануть запобіжником проти викривлення сучасних подій (табл. 2.2).

Проєкт має дві основні цілі: створення бази даних для подальших історичних досліджень і фіксація злочинів російської армії на території України. Участь у проєкті беруть не лише військові, а й волонтери, науковці, культурні діячі та внутрішньо переміщені особи, чії історії формують антологію сучасної війни, наповнену правдивими свідченнями й емоціями.

Подібну ініціативу з фіксування усної історії реалізує Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Валентина Отамановського. З 2018 року тут діє проєкт «Голоси живої історії», спрямований на збереження пам'яті про новітні історичні події (Додаток В) (рис. 2.3).

Таблиця 2.2

**Проєкт «Галерея історій», який реалізує Громадське об'єднання
«Запорізька бібліотечна асоціація»**

Назва проєкту	Галерея історій
Організатори	Запорізька бібліотечна асоціація, Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека, Запорізька обласна державна адміністрація
Партнери	ІСАР Єднання (громадська організація), Європейський Союз
Фінансова підтримка	Європейський Союз
Мета	Збір життєвих історій ветеранів АТО та ООС, науковців, волонтерів, переселенців, культурних та громадських діячів для збереження правдивих свідчень та запобігання викривленню інформації про події в

	Україні
Тематика інтерв'ю	Військовий досвід ветеранів АТО/ООС, переживання під час подій на Сході України (з 2014 року), досвід волонтерів, переселенців, науковців, культурних і громадських діячів
Формат	Відеоінтерв'ю
Доступність	Відеоінтерв'ю доступні на YouTube-каналі «Галерея історій»
Цільова аудиторія	Широка громадськість, інформування про поточну ситуацію в Україні через особисті історії
Вплив	Підвищення обізнаності про проблеми, з якими стикаються українці, сприяння збереженню історії та відображенню реальних емоцій і переживань громадян

Джерело: систематизовано автором

Ці проєкти демонструють, що, попри жахіття війни, бібліотеки продовжують відігравати важливу роль у збереженні історичної правди, допомагаючи формувати майбутнє через осмислення минулого.

Робота зі створення бази усно історичних джерел у Вінниці розпочиналася зі збору спогадів учасників і свідків Революції гідності, антитерористичної операції на сході України, історій внутрішньо переміщених осіб та розповідей волонтерів [39]. Цей ресурс у майбутньому стане важливою платформою для співпраці науковців, педагогів, краєзнавців і культурологів, які працюють над вивченням правдивої історії України. Аудіо- та відеозаписи, зібрані в рамках проєкту, слугуватимуть джерелами для дослідницької роботи, створення навчальних матеріалів і реалізації культурних ініціатив.

Етапи та діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • 2018 рік: Створення усної історичної джерельної бази спогадів вінничан-учасників Революції гідності, антитерористичної операції, життєвих історій ВПО та волонтерів. 2. Проект розширюється: Записувалися розповіді свідків Другої світової війни, Голодомору 1946-1947 рр. та радянського повсякдення. 3. Фонд усної історичних досліджень: Створено на базі відділу краєзнавства, започатковано електронну базу даних «Усна історія».
Участь	<ul style="list-style-type: none"> • Працівники бібліотек Вінниччини, науковці, фахівці освітніх установ, архівів, музеїв.
Залучення до міжнародного досвіду	<ul style="list-style-type: none"> • 2019 рік: Ознайомлення з польським досвідом збирання та архівування усної історичних свідчень через навчальні візити, організовані Фондацією Добра Воля (програма Study Tours to Poland, за підтримки Польсько-Американського Фонду Свободи).
2020-2021 роки	<ul style="list-style-type: none"> • Триває запис усної історичних свідчень для поповнення Фонду. Розроблено вебсайт «Голоси живої історії» (закритий для публічного використання під час воєнного стану). Участь у проекті «Голоси. Свідчення про Голокост в Україні».
2022 рік – до сьогодні	<ul style="list-style-type: none"> • Збір свідчень про події російсько-української війни у бібліотеках Вінниччини.
Науково-практична діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • Проводяться науково-практичні конференції, вебінари, участь у заходах, присвячених усної історичним дослідженням.
Майбутні заходи	<ul style="list-style-type: none"> • 31 жовтня 2024 року – IX Міжнародна науково-практична конференція «Усна історія: пізнавально-документальний потенціал і громадська архівістика» на базі Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Валентина Отамановського.

ис. 2.3. Проекти Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім.

Валентина Отамановського

Джерело: систематизовано автором

Важливим завданням залишається об'єднання зусиль українських інституцій для популяризації усної історії та створення єдиної платформи, яка забезпечить доступ до цих автентичних свідчень новітніх історичних подій.

Таким чином, звернення до джерел історичної пам'яті є невід'ємною умовою формування національної ідеї сучасної України. Захист і підтримка культурних цінностей стабілізують суспільство, зміцнюють духовну єдність і сприяють збереженню моральних та інтелектуальних ресурсів народу. У період воєнного стану ці завдання набувають особливої ваги. Формування, збереження та забезпечення доступу до історичної пам'яті, яка є частиною духовного надбання, відіграють важливу роль у соціальному та культурному розвитку.

Бібліотеки, як ключові соціальні інститути, відіграють провідну роль у реалізації державної політики збереження національної пам'яті. Вони не лише зберігають та популяризують об'єктивні знання про минуле й сьогодення, але й активно сприяють інформаційній безпеці держави, протидіючи фейкам і маніпуляціям. Завдяки своїй діяльності бібліотеки стають гарантом поширення правдивої інформації, запобігають викривленню історичних фактів і сприяють утвердженню історичної правди. Це підвищує рівень морального та інтелектуального потенціалу суспільства, сприяючи його стабільності та розвитку.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ

3.1. Моделі національно-патріотичного виховання для впровадження в публічні бібліотеки

Національно-патріотичне виховання відіграє ключову роль у формуванні свідомості молодого покоління, орієнтуючи його на любов до Батьківщини, вірність національним інтересам і готовність до їхнього захисту. Цей процес є багатограним, адже в ньому беруть участь різні інститути — державні та місцеві органи влади, заклади освіти, сім'я, громадські організації та релігійні об'єднання. Взаємодія цих інституцій забезпечує системний підхід до виховання, спрямований на створення гармонійно розвиненої особистості, яка усвідомлює свою роль у житті суспільства та держави.

Метою національно-патріотичного виховання є формування свідомого, самодостатнього громадянина-патріота, здатного до збереження і передачі культурних та духовних цінностей українського народу. Важливим аспектом цього процесу є виховання активної громадянської позиції, яка не лише сприяє утвердженню національної ідентичності, але й забезпечує згуртованість українського народу в умовах сучасних викликів. Патріотизм тут виступає як основа, що поєднує історичну пам'ять, національні традиції та прагнення до розвитку демократичного суспільства.

Особливого значення національно-патріотичне виховання набуває в умовах боротьби за незалежність та територіальну цілісність держави. Це виховання спрямоване на те, щоб молоде покоління усвідомлювало свою відповідальність за майбутнє країни, готовність брати участь у її розбудові та захисті, виявляючи при цьому моральні якості, гуманізм і відданість демократичним цінностям. Акцент на розвитку активної громадянської позиції

забезпечує молоді здатність протистояти маніпуляціям та дезінформації, захищати інтереси своєї держави [4].

На тлі воєнної загрози військово-патріотичне виховання набуває особливої важливості. Воно спрямоване на формування готовності молоді до служби в Збройних Силах України, здобуття військових професій і готовність до захисту України. Це передбачає організацію навчання, фізичної та морально-духовної підготовки молоді до служби в армії, а також сприяння розвитку почуття відповідальності за безпеку своєї країни.

Система завдань національно-патріотичного виховання охоплює низку напрямків, серед яких — утвердження патріотичних цінностей, виховання поваги до Конституції України та державних символів, а також формування ставлення до військовослужбовців як до захисників України. Важливим завданням є також усвідомлення взаємозв'язку між правами людини та її патріотичною відповідальністю, а також формування екологічної культури та толерантного ставлення до інших народів.

Принципи національно-патріотичного виховання включають загальнопедагогічні принципи, зокрема дитиноцентризм, природовідповідність, гуманізм, а також специфічні принципи, такі як національна спрямованість, полікультурність, культуровідповідність та соціальна відповідність. Вони визначають підходи до організації виховного процесу і сприяють формуванню у молоді патріотичних переконань, розвитку критичності і відповідальності.

У сфері освіти важливим є удосконалення нормативно-правової бази національно-патріотичного виховання. Це включає розробку державних і громадських заходів, спрямованих на захист від негативного впливу інформаційної війни та розвиток критичного мислення, а також підготовку комплексних програм для виховання здорового і патріотично налаштованого покоління.

Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання також має велике значення. Вона включає збереження мережі закладів позашкільної освіти, співпрацю з

громадськими організаціями, підтримку волонтерських проектів та розвиток спортивних і фізичних ініціатив, спрямованих на утвердження здорового способу життя і громадянської активності. Співпраця з громадянським суспільством є важливим аспектом у реалізації національно-патріотичного виховання. Залучення громадських об'єднань, благодійних організацій та сім'ї до процесу виховання сприяє створенню умов для розвитку активної громадянської позиції і підтримки національних цінностей.

Моделі національно-патріотичного виховання є важливим інструментом у формуванні свідомості громадян і розвитку національної ідентичності. В умовах сучасних соціальних змін та глобалізаційних процесів публічні бібліотеки можуть стати важливими осередками, які сприяють патріотичному вихованню молоді та дорослого населення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Моделі національно-патріотичного виховання

Модель	Опис
1. Інтеграція національно-патріотичного виховання в освітні програми	Організація лекцій, семінарів, виставок, обговорення важливих етапів історії України та видатних постатей. Співпраця з вищими навчальними закладами та іншими освітніми установами.
2. Використання культурно-просвітницьких заходів	Організація тематичних заходів, приурочених до національних свят і історичних дат, таких як День Незалежності, День Героїв Небесної Сотні, День пам'яті жертв голодомору. Створення емоційного зв'язку з історією та культурою.
3. Створення тематичних бібліотечних колекцій	Формування бібліотечних колекцій, що висвітлюють національні традиції, культуру та історію, твори сучасних авторів. Проведення бібліографічних оглядів та читання вголос.
4. Використання сучасних інформаційних технологій	Створення електронних ресурсів, інтерактивних платформ, онлайн-курсів, вебінарів, відео-лекцій, онлайн-виставок для підвищення обізнаності про національні цінності та культуру.
5. Розвиток партнерських відносин з громадськими організаціями та національними установами	Співпраця з військовими, ветеранами, науковцями, діячами культури, музеями та архівами для організації спільних заходів, виставок та лекцій.
6. Залучення молоді до активної участі	Організація волонтерських та громадських ініціатив, екологічних проектів, створення можливостей для молоді в самореалізації та розвитку лідерських якостей через бібліотеки.

Джерело: систематизовано автором

Одним з основних завдань національно-патріотичного виховання є формування у громадян почуття гордості за свою країну, історію, культуру та традиції, що можливо досягти через використання різноманітних моделей, що відповідають сучасним вимогам та запитам суспільства [Ошибка: источник перекрёстной ссылки не найден].

Перша модель, яку можна впровадити в публічні бібліотеки, є інтеграція національно-патріотичного виховання в освітні програми. Це включає організацію лекцій, семінарів, виставок, на яких обговорюються важливі етапи історії України, а також видатні постаті, які зробили значний внесок у розвиток нації. Бібліотеки можуть активно співпрацювати з вищими навчальними закладами та іншими освітніми установами, щоб організувати освітні заходи, які підвищують обізнаність молоді про національні цінності.

Другою важливою моделлю є використання культурно-просвітницьких заходів для формування національної ідентичності. Публічні бібліотеки можуть організувати тематичні заходи, приурочені до національних свят і важливих історичних дат, таких як День Незалежності України, День Героїв Небесної Сотні, День пам'яті жертв голодомору. Ці заходи мають на меті не лише інформування, але й створення емоційного зв'язку з історією та культурою, що є основою патріотизму.

Третім важливим аспектом є створення тематичних бібліотечних колекцій, які включають літературу, що відображає національні традиції, культуру та історію. Це можуть бути книги, що висвітлюють боротьбу за незалежність, розвиток української мови та літератури, а також твори сучасних авторів, які через свою творчість вносять вклад у національне відродження. Такі колекції можуть стати основою для проведення бібліографічних оглядів, читання вголос та інших заходів, спрямованих на поглиблення знань користувачів про власну історію.

Четвертою моделлю є використання сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності національно-патріотичного виховання. Публічні бібліотеки можуть створювати електронні ресурси, інтерактивні платформи,

онлайн-курси, які дозволяють користувачам дізнаватися більше про національні цінності, культури та традиції. Вебінари, відео-лекції та онлайн-виставки можуть бути доступні не лише для місцевих жителів, а й для ширшої аудиторії через Інтернет.

П'ятою моделлю є розвиток партнерських відносин з громадськими організаціями та національними установами, що займаються питаннями національно-патріотичного виховання. Публічні бібліотеки можуть стати важливими майданчиками для проведення спільних заходів з військовими, ветеранами, науковцями та діячами культури. Важливою є також співпраця з музеями, архівами та іншими установами, які зберігають історичні документи та артефакти, що можуть бути використані для організації виставок та лекцій.

Ще однією моделлю є залучення молоді до активної участі у національно-патріотичних заходах, таких як волонтерство, участь у громадських ініціативах та екологічних проектах. Бібліотеки можуть стати центрами, де молоді люди можуть знайти можливості для самореалізації та активної участі в житті громади. Це не лише сприяє розвитку патріотичних почуттів, а й допомагає молоді розвивати лідерські якості, відповідальність та вміння працювати в команді.

3.2. Інноваційні методи і технології національно-патріотичного виховання молоді в бібліотеках

Інноваційні методи та технології національно-патріотичного виховання молоді в бібліотеках сьогодні набувають все більшого значення. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій бібліотеки мають можливість використовувати новітні засоби для залучення молоді до патріотичних ініціатив. Одним із таких методів є створення інтерактивних платформ і мобільних додатків, які дозволяють користувачам не лише отримувати інформацію, а й активно взаємодіяти з контентом. Наприклад, через додатки

можна організувати віртуальні екскурсії історичними місцями України, тематичні вікторини та інтерактивні ігри, що сприяють глибшому зануренню в історію та культуру країни [7].

Бібліотеки також активно впроваджують технології віртуальної та доповненої реальності для створення навчальних програм, які допомагають молодим людям краще усвідомити важливі події в історії України, героїчні вчинки та національні традиції. Використання таких технологій дозволяє оживити історію, зробити її більш захоплюючою та доступною для сучасної молоді. Наприклад, за допомогою віртуальних турів можна познайомити користувачів з пам'ятними місцями, меморіалами, музеями, що присвячені боротьбі за незалежність та іншим важливим аспектам національної історії.

Крім того, великі можливості відкриваються завдяки цифровим платформам для онлайн-навчання та вебінарів, де можна організувати лекції, майстер-класи та панельні дискусії з істориками, культурологами та іншими експертами. Такі заходи можуть стати основою для формування у молоді глибоких знань про національні цінності та важливість збереження культурної спадщини. Використання сучасних мультимедійних засобів, таких як відео, аудіо та анімація, значно полегшує сприйняття інформації і робить навчання більш ефективним і цікавим.

Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання включає організацію теле- та радіопрограм, спрямованих на популяризацію національної культури та історії України. Важливою частиною є також створення медіаплатформ для інформування молоді про важливість збереження національних цінностей та героїчного минулого України.

Соціальні мережі стали потужним інструментом для патріотичного виховання, адже вони дозволяють досягти великої аудиторії та взаємодіяти з користувачами у реальному часі. Платформи, такі як Instagram, Facebook та TikTok, є особливо популярними серед молоді, що відкриває нові можливості для поширення патріотичних цінностей [Ошибка: источник перекрёстной ссылки не найден]. Користувачі цих мереж проводять багато часу в них,

обмінюються контентом, підтримують один одного, а також слідкують за останніми новинами та трендами.

ТікТок, завдяки своїй вірусності та популярності серед молоді, має величезний потенціал для пропагування національних цінностей. Короткі відео, що швидко поширюються серед підписників, можуть бути використані для презентації важливих аспектів української культури, історії, традицій, а також для підтримки національної гідності. Через креативні відео, які поєднують музику, танці, цитати, архівні відеоматеріали та сучасні відео, можна донести ідеї патріотизму в цікавій та доступній формі.

Інстаграм також є однією з основних платформ для пропагування патріотичних ідей, де можна створювати тематичні сторінки, пости, проводити прямі ефіри та інтерактиви. Завдяки інструментам Instagram, таким як Stories, Reels та IGTV, користувачі мають змогу підвищити свою обізнаність про важливі історичні події, видатних постатей української культури та сучасних героїв. Більше того, за допомогою популярних хештегів можна залучати до обговорень велику кількість людей, що сприяє поширенню патріотичних ідей серед ширшої аудиторії [Ошибка: источник перекрёстной ссылки не найден].

Проведення онлайн-квестів, розіграшів призів та конкурсів є дуже ефективними заходами для залучення молоді до патріотичних ініціатив. За допомогою цих активностей можна не лише розважити учасників, але й організувати навчальні елементи, які сприятимуть формуванню національної свідомості. Наприклад, квест може бути побудований на основі історичних подій або знань про видатних українців, а також на принципах патріотичних цінностей, таких як любов до Батьківщини, взаємодопомога та підтримка держави в умовах зовнішніх загроз.

Онлайн-конкурси, зокрема на творчі теми, також сприяють патріотичному вихованню. Молоді люди можуть створювати відео, малюнки, есе або інші твори, які висвітлюють важливі аспекти національної історії та культури. Під час таких заходів можна не тільки підвищити рівень знань про

країну, але й сприяти розвитку творчих здібностей молоді, що є важливим аспектом у формуванні патріотичної свідомості.

Насамкінець, важливо зазначити, що соціальні мережі можуть стати платформою для обговорення та висвітлення сучасних патріотичних ініціатив, таких як волонтерська діяльність, участь у соціальних проектах або екологічних акціях. Вони дозволяють організовувати збори коштів на потреби армії, благодійні заходи, а також інформувати про діяльність громадських організацій, що підтримують національні інтереси. Таким чином, через соціальні мережі можна не лише навчати, а й мотивувати молодь до активної участі у національно-патріотичних заходах.

ВИСНОВКИ

Дослідивши діяльність публічних бібліотек різних регіонів України як центрів національно-патріотичного виховання можна зробити висновки:

1. Національно-патріотичне виховання є ключовим елементом формування громадянської ідентичності, заснованої на національних цінностях, свободі, єдності та гідності. Його розвиток в Україні пройшов декілька етапів, кожен з яких сприяв зміцненню національної свідомості та громадянської відповідальності. Сучасний підхід до виховання поєднує традиційні методи із сучасними технологіями, акцентуючи на розвитку особистісного потенціалу молоді, популяризації національної культури та мови, а також залученні громадян до захисту незалежності країни. Це забезпечує формування патріотів, здатних зробити вагомий внесок у зміцнення демократичної, суверенної України.

2. Публічні бібліотеки відіграють ключову роль у національно-патріотичному вихованні, об'єднуючи збереження культурних традицій із сучасними підходами та методами роботи. Вони сприяють формуванню національної ідентичності, громадянської стійкості та відповідальності, забезпечуючи розвиток патріотичних почуттів через освітні, виховні та культурні заходи. Бібліотеки створюють умови для осмислення національних цінностей, підвищення престижу державної мови, а також організації інтерактивних заходів, які відповідають віковим і психологічним потребам. Особливе значення в умовах воєнного часу мають ініціативи, спрямовані на психологічну підтримку та адаптацію громадян. Таким чином, бібліотеки залишаються важливим інститутом формування свідомих і активних громадян, сприяючи консолідації суспільства та збереженню національної спадщини.

3. Національно-патріотичне виховання є важливим компонентом розвитку громадянської свідомості та політичної культури, яке сприяє інтеграції різних етнічних груп в єдину державу. Бібліотеки відіграють значну

роль у цьому процесі, організовуючи тематичні заходи, популяризуючи українську мову, культуру та моральні цінності. Особливу увагу приділяють протидії пропаганді та дезінформації, навчаючи інформаційної грамотності та критичного мислення. Використовуючи сучасні технології й соціальні мережі, бібліотеки не лише підтримують національну ідентичність, а й стають центрами інформаційної безпеки та медіаосвіти, що є важливим у сучасних умовах.

4. Українські бібліотеки у період повномасштабної війни зазнали значних втрат, включаючи руйнування будівель та втрату фондів. Попри це, вони продовжують відігравати важливу роль у збереженні історичної пам'яті та підтримці національної ідентичності. Завдяки активним зусиллям бібліотекарів і громад реалізуються численні проекти, спрямовані на документування воєнних подій, відновлення культурної спадщини, а також адаптацію послуг до нових викликів, що забезпечує збереження знань для майбутніх поколінь. Водночас бібліотеки демонструють надзвичайну стійкість, використовуючи інноваційні підходи до роботи, зокрема методологію OSINT, усну історію та залучення спільнот до культурних проектів. Ініціативи, такі як «Галерея історій» та інші подібні проекти, допомагають зберігати правдиві свідчення про події війни, підвищують обізнаність громадськості та зміцнюють культурний спротив агресії. Це свідчить про незламність української культури навіть у найважчі часи.

5. Національно-патріотичне виховання є ключовим напрямом у формуванні свідомого, відповідального та патріотично налаштованого громадянина, здатного успадковувати культурні й духовні цінності українського народу. Воно охоплює широку діяльність державних, освітніх, громадських та релігійних інституцій, спрямовану на виховання любові до Батьківщини, готовності захищати її інтереси та поваги до національних символів. Застосування різноманітних підходів, таких як інтеграція виховних програм у діяльність публічних бібліотек, організація культурно-просвітницьких заходів, використання інформаційних технологій і розвиток

партнерств, сприяє закріпленню патріотичних переконань у молоді. У сучасних умовах бібліотеки можуть стати осередками, що не лише популяризують національні цінності, а й формують громадянську активність, об'єднуючи зусилля різних учасників цього процесу.

6. Інноваційні методи та технології національно-патріотичного виховання молоді в бібліотеках забезпечують ефективне формування національної свідомості завдяки інтерактивним платформам, цифровим технологіям та соціальним мережам. Використання мобільних додатків, віртуальної реальності, онлайн-курсів і соціальних платформ створює нові можливості для популяризації історії, культури та традицій України, роблячи їх доступними та привабливими для сучасної молоді. Залучення інтерактивних заходів, креативного контенту та активного спілкування мотивує молоде покоління до вивчення історичних подій, участі в патріотичних ініціативах і збереження національних цінностей, водночас сприяючи їхньому творчому розвитку та соціальній активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаркова В. Бібліотеки Миколаївщини: виклики та шляхи їх подолання в умовах воєнного часу // Бібл. планета. 2023. № 3. С. 10–13.
2. Амельченко Ю. Музей української книги в бібліотеці: вимоги часу // Бібліотечна планета. 2023. № 2 (100). С. 15-16.
3. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/12012/1/prohrama_patriotychnoho_vykhovannia_ditei-ta_uchnivskoi_molodi.pdf
4. Бевз І. В. Бібліотека ВНЗ в системі національно-патріотичного виховання (тези) // Збірник конференції НБ НУК. 2019. № 2. С. 1–3. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/12023/1/biblioteka_VNZ_v_systemi_natsionalno_patriotychnoho_vykhovannia.pdf
5. Бойко О. Новітня історія України. 2014-2023 рр. 2-ге видання. Київ: ВЦ «Академія», 2023. 224 с.
6. Бугаєнко, К. С. Вплив російської збройної агресії на діяльність публічних бібліотек Черкаської області / Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка». URL: <https://kray.net.ua/suspilstvo/klavdiya-bugayenko-47-rokiv-zakohuye-v-knygu/>
7. Вашкеба К. Публічні бібліотеки: тримаємо інформаційний фронт. (2022, 30 вересня). Регіональні новини. URL: <https://regnews.com.ua/photo/publiczni-biblioteku-trymayemoinformacijnyj-front/>
8. Вихрущ А., Дем'янчук С. Василь Сухомлинський про систему трудового виховання учнів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Тернопіль, 1999. Вип. 3. С. 43–47.
9. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Львів, 1996. 238 с.
10. Війна за цінності: бібліотеки як центри боротьби на інформаційному фронті. (2022, 30 вересня). Громадський Простір. URL:

<https://www.prostir.ua/?news=vijna-za-tsinnosti-bibliotekyyak-tsentry-borotby-na-informatsijnomu-fronti>

11. В Україні за час війни зруйнували понад 130 бібліотек, майже 750 потребують ремонту – експерт. (2024, 22 лютого). Укрінформ.

<https://tinyurl.com/yxwtdnjx>

12. Галерея історій. (б.д.). Головна «YouTube канал». URL: <https://tinyurl.com/5n9y7n3n>

13. Гранчак Т. Участь бібліотек у реалізації політики пам'яті: теоретичні і прикладні аспекти // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук, 2020. Вип. 5. С. 10–28. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.5.2020.205727>

14. Грачова Н. М. Робота бібліотек в умовах воєнного стану [Методичні поради] / Харківська обласна універсальна наукова бібліотека. Харків, 2022. 28 с.

15. Грищенко С. В. Самовдосконалення особистості : монографія / за ред.: Н. Курлянд, І. В. Бужиної. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 192 с.

16. Дубровіна Л. А. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини // Рукописна та книжкова спадщина України, 2016. Вип. 20. С. 232–251.

17. Захарченко Д. М. Публічні бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів діяльності (на прикладі Полтавської області) // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері [Матеріали конференції] / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Київ, 2023. С. 74–76.

18. Ігнатенко П. Р., Поплужний В. Л., Косарева Н. І. Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навчально-методичний посібник. Київ : Інститут змісту і методів навчання, 1997. 252 с.

19. Ільницький В., Старка В., & Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України // Український

історичний журнал. 2022. Вип. 5. С. 43–55. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043>

20. Кононенко П., Кононенко Т. Концепційні основи програми національно-державницького виховання // Збірник наукових праць НДІУ, том XVIII. Київ : НДІУ, 2007. С. 8-35.

21. Конституція України : закон // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996,) Із змінами, внесеними згідно із Законами України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

22. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. 2000. № 6 (72), червень.

23. Корнієнко А. В., Антонова О. А. Засоби національно-патріотичного виховання в закладі позашкільної освіти // Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання : збірник тез методологічного семінару (м. Київ, 6 квітня 2023 р.). Івано- Франківськ : НАІР, 2023. С. 205-208.

24. Костирко Т. М. Університетська бібліотека як мультифункціональний центр закладу вищої освіти // Науково-комунікаційний простір бібліотеки ЗВО: вимоги часу та реалії [Матеріали конференції] (1–2 листопада 2018 р.) / Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Миколаїв, 2018. С. 42–46.

25. Кривець М. П. Роль публічних бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки та формуванні медійної грамотності особистості // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. Вип. 4. С. 68–75. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2021.249326>

26. Кузнецова Л. Публічні бібліотеки України в умовах воєнного стану: втрати і виклики // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2022. Вип. 10, 105–113. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269471>

27. Лагута Л. Публічні бібліотеки в реаліях війни. Публічна бібліотека територіальної громади. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5687>

28. Лапшина М. Зруйновані, але незламні: бібліотеки під російською окупацією та їхній шлях до відновлення. URL: <https://tinyurl.com/mvuefhrx>
29. Міністерство культури та інформаційної політики України. 1987 об'єктів культурної інфраструктури зазнали пошкоджень чи руйнувань через російську агресію. URL: <https://tinyurl.com/4whtbefj>
30. Міністерство культури та інформаційної політики України. (б.д.). Головна сторінка офіційного сайту. URL: <https://mcip.gov.ua/>
31. Міненко Є. Вплив російської пропаганди на суспільно-державну стабільність України: аналіз методів та наслідків // Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 3(69). С. 47–51. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3\(69\)-6](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2023-3(69)-6)
32. Новальська Ю. Провідні форми промоції читання в бібліотеках України під час війни: реалії сьогодення // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2023. Вип. 4 (34). С. 2–5.
33. Палівода, Т., Павленко, І., Литвак, О. Проєкт «Галерея історій» Запорізької ОУНБ та ГО «Запорізька бібліотечна асоціація» // Бібліотечна планета. 2023. Вип. 3 (101). С. 28–31.
34. Потіха О. Б. Соціокомунікаційна діяльність бібліотек в реаліях війни // Соціокомунікаційна наука в парадигмі смислових трансформацій: суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності [Матеріали конференції] / Державний податковий університет. Київ, 2023. С. 52–55.
35. Ржеуський А. В., & Кунанець Н. Е. Роль бібліотеки як соціального інституту в розвитку інформаційної безпеки // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. Вип. 3. С. 5–12. URL: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290974>
36. Сердюк С., & Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2022. Вип. 3 (29). С. 9–14.

37. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.
38. Стратегія національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>.
39. Слотюк Г. Проєкт «Голоси живої історії»: формуємо електронну карту пам'яті України // Бібліотечна планета. 2023. Вип. 2 (100). С. 25–27.
40. Солоіденко Г., & Кулаковська Т. Діяльність бібліотек наукових установ НАН України в умовах російсько-української війни // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2023. Вип. 4 (34). С. 6–11.
41. Спасскова О. П., Панченко І. В., & Максим О. А. Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського) [Матеріали конференції] / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Київ, 2023. С. 8-13.
42. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnnyk.ua/>
43. У Харкові на станціях метро видаватимуть книги. (2022, 18 квітня). Харків: офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету. URL: <https://tinyurl.com/4rr8eeb2>.
44. Як протидіяти російській пропаганді розказали медіа-експерти. Центр міжнародної безпеки та партнерства. Взято 14 вересня 2024 р. URL: <https://www.ispc.org.ua/archives/1274>.
45. Backovic V. T. Top 5 Children Bloggers. Meet The Kids Who Make The Difference. Domain.me. August 6, 2020. URL: <https://domain.me/top-5-children-bloggers/>.
46. Cunningham, H. V., & Tabur, S. Learning space attributes: Reflections on academic library design and its use. Journal of Learning Spaces. 2021. 1(2). URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1152699.pdf>.
47. De Paor, S., & Heravi, B. Information literacy and fake news: How the field of librarianship can help combat the epidemic of fake news. The Journal of

Academic Librarianship. 2020. 46(5), Article 102218. URL: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102218>.

48. Eva, N., & Shea, E. Marketing libraries in an era of «fake news». *Reference & User Services Quarterly*. 2018. 57(3), 168–171. URL: <https://doi.org/10.5860/rusq.57.3.6599>.

49. O'Kelly, M., Scott-Webber, L., Garrison, J., & Meyer, K. (2017). Can a library building's design cue new behaviors?: A case study. *portal: Libraries and the Academy*, 17(4), 843–862. URL: <https://doi.org/10.1353/pla.2017.0049>.

50. Piipponen Oona. Children creating a shared story world in an intercultural exchange. Home. blog. March 3, 2021. URL: <https://gerif.home.blog/2021/03/03/children-creatinga-shared-storyworld-in-an-intercultural-exchange/>

51. Prichard Ivanka, O'Toole Shana, Wu Yu, Harford Jane, Tiggemann Marika. No likes, no problem? Users' reactions to the removal of Instagram number of likes on other people's posts and links to body image. *ResearchGate*. September, 2021. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1740144521000413>.

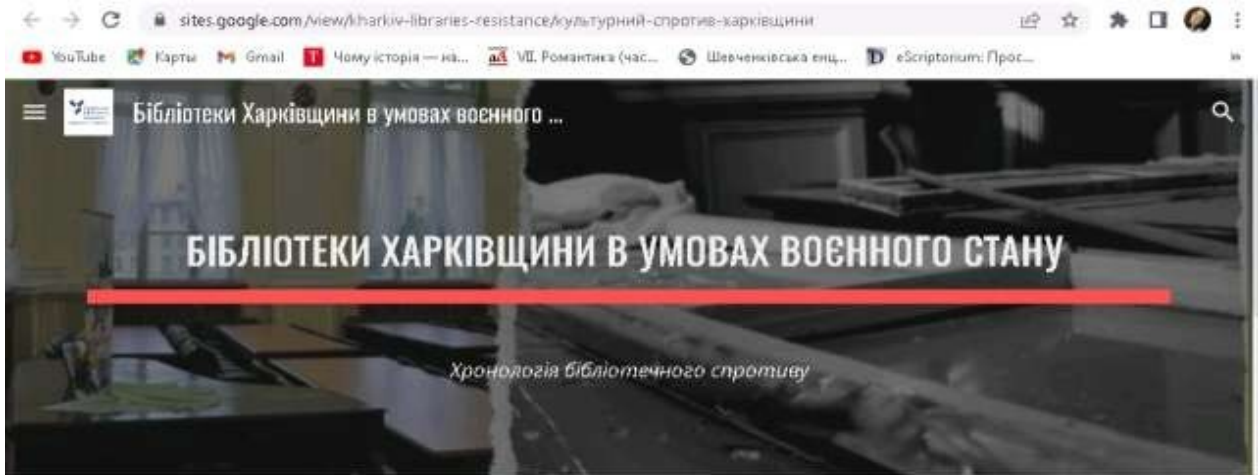
52. Wade, S., & Hornick, J. Stop! Don't share that story!: Designing a pop-up undergraduate workshop on fake news. *The Reference Librarian*. 2018. 59(4), 188–194. URL: <https://doi.org/10.1080/02763877.2018.1498430>.

53. Wade, S., & Hornick, J. Stop! Don't share that story!: Designing a pop-up undergraduate workshop on fake news. *The Reference Librarian*. 2018. 59(4), 188–194. <https://doi.org/10.1080/02763877.2018.1498430>

ДОДАТКИ

Додаток А

Мультиплатформний проєкт «Бібліотеки Харківщини в умовах воєнного стану»

24 лютого 2022 року - день, коли Росія розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. З першого дня воєнного стану прикордонна Харківська область – це небезпечна територія для повсякденної роботи закладів культури. Значний простір Слобожанщини опинився в зоні бойових дій, частину українських земель тимчасово окуповано. Є численні факти руйнації, пошкодження будівель закладів культури. Ми ще не можемо достеменно зафіксувати всі факти руйнації, пошкодження бібліотечних будівель, цілеспрямованого знищення бібліотечних фондів. Часто такі публічні повідомлення, фотофіксація неможливі через прагнення збереження будівель, фондів, безпеки працівників бібліотек.

Проект «Галерея історій». Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека

Проект «Голоси живої історії». Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Валентина Отамановського

